

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. XV. De Eburonibus, Condrusis, Segnis, Cæræsis, & Pæmanis; qui universi uno nomine primi dicti fuêre Germani.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

hostem profectus, eſo paſſuum ſpatio ab amne, & Trevirorum caſtris, caſtra locavit ſua. Eo amnem tranſire non auſo, Treviri vado tranſierunt; p̄clioque à Romanis fuſi ſunt. xv igitur millia paſſuum caſtra Labieni, in occidentem verſus, ab Moſâ amne abſuerunt, in Trevirorum confinio, id eſt, haud longè à Trevirorum finibus, & Moſâ, termino Rhemoſ inter Trevirosque, in extremis Rhemorum finibus. Ergo, uti errore, ſeu contradictione, iſtâ liberetur Cæſar, emendandas judico duas voces in VI commentario, *Treveros, & eorum*; legendumque eorum loco, *Rhemos, & Rhemorum*: ut ſententia priore loco ſit hujusmodi: *Hoc inito conſilio, totius exercitus impedimenta ad Labienum in Rhemos mittit.* ſecundo autem loco; *Treviri, magnis coactis peditatus equitatusque copiis, Labienum cum unâ legione,*
 10 *que in Rhemorum finibus hiemaverat, adoriri parabant.* Hanc emendationem qui ferre nequeat, negligentiffimum fuiſſe, in rebus ſuis conſcribendis, Cæſarem fateatur neceſſe eſt. Dio lib. XI; de eodem Labieno: *Προσὲ Βαλενίς τ̄ τ̄ Τρεῖρων χῶρον* id eſt; *Trevirorum fines ingredi occupavit.* Ergo antè illic non fuit.

De virtute Trevirorum ſic Cæſar comment. V: *Hac civitas longè plurimum totius Gallia equitatu valet; magnasque habet copias peditum.* Et Aulus Hirtius, commentario, quem ad Cæſaris commentarios adiecit octavum: *Labienum cum duabus legionibus in Treviros mittit. quorum civitas, propter Germania vicinitatem, quotidianis exercita bellis, cultu & feritate non multum à Germanis differebat: neque imperata umquàm, niſi exercitu coacta faciebat.* Finitimi Treviris trans Rhenum Germani fuère nulli alii, quàm Ubii. cum hiſ igitur bellâ
 20 eos continenter geſſiſſe, certum eſt. Hinc Mela, lib. III, cap. II: *Belgarum clariffimi ſunt Treveri.*

C A P. XV.

De EBURONIBUS, CONDRUSIS, SEGNIS, CÆRÆSIS,
 & PÆMANIS; qui univerſi uno nomine primi dicti
 fuère GERMANI.

TREVERIS ab ſeptemtrionibus continuatos olim fuiſſe Pamanos, Carafos, Segnos, atque Condrufos, jam antè dixi. Supra hos omneis, verſus ſeptemtriones, fuère
 30 EBURONES. Illorum quia difficile eſt ſedeis ante Eburonum explicationem indicare, horum priùs fines deſcribentur. Germanos fuiſſe, auctor eſt Cæſar comment. II: *Condruſi, Eburones, Cæræſi, Pamani, qui uno nomine Germani adpellantur.* De finibus eorum comment. V: *Unam legionem, quam proximè trans Padum conſcripſerat, & cohorteis V in Eburones (quorum pars maxima eſt inter Moſam & Rhenum, qui ſub imperio Ambiorigis & Cativulci erant) miſit.* An igitur utriusque fluminis ripas attigerunt? Omnino cenſeo. de Rheno teſtimonium eſt comment. VI: *Trans Rhenum ad Germanos pervenit fama, diripi Ebu-*
 40 *rones, atque ultro omneis ad prædam evocari. Cogunt equidem duo millia Sigambri, qui ſunt proximi Rheno. tranſeuntes Rhenum navibus, ratibusque, xxx millibus paſſuum infra eum locum, ubi pons erat imperfectus, præſidiumque ab Cæſare relictum, primos Eburonum ſineis adeſſent.* Ad Moſæ ripam eos pertinuiſſe, ſatis ex eo liquet, quòd Cæſar inter Moſam & Rhenum maximam eorum partem collocat. Itaque, niſi ultra Rhenum, in Sigambrorum finibus, reliquam partem abſurdiffimâ ratione ſtatueret velis; certè citra Moſam fuiſſe concedas neceſſum eſt. At agri eorum certis finibus circumſcribantur. Ab oriente igitur terminus fuit Rhenus; quo ab Ubiis ſupra Coloniam Agrippinenſem, ab Sigambriſ infra Coloniam, arcebantur. à meridie habuère dictos Condrufos, Segnos, Carafos, atque Pamanos: à qui buſ eos ſeparo lineâ, ab opido Bonnâ aduſque Moſæ Urtæque amnium confluentem; & mox ipſo Moſâ, ad Namurcum uſque opidum. ab occidente contermini fuère Aduaticis. Cæſar
 50 comment. V: *Apud quos Ambiorix, mediæ partis Eburonum rex, in hunc modum locutus eſt; Seſe, pro Cæſaris in ſe beneficiis, plurimum ei conſiteri debere; quòd ejus operâ ſtipendio liberatus eſſet, quòd Aduaticis, ſinitimis ſuis, pendere conſveſſet.* Et poſteâ: *Hac victoriâ ſublatus Ambiorix, ſtatim cum equitatu in Aduaticos, qui erant ejus regni ſinitimi, proſciſcitur.* item paullo poſt: *His circumventis, magnâ manu Eburones, Aduatici, Nervii, atque horum omnium ſocii & clientes, legionem oppugnare incipiunt.* Aduaticorum agros fuiſſe, ubi nunc opida ſternuntur, Tienen, Gemblours, & Nivelles, poſt docebitur. ab hiſ igitur Eburones diſtermino lineâ, ab Namurco ad fontem amnis Getæ; & inde ipſo amne, donec is in Demeram flumen ſupra opidum Dieſt influat. Ab ſeptemtrionibus propinquos habuère toto latere Menapios; qui ab unâ parte Morinos, ab alterâ Rhenum attigerunt; uti infra oſtendetur. à Menapiis igitur ſubmoveo Eburones lineâ, à conflente Getæ, per Roræ confluentem ad
 Rheni

Rheni opidum *Ordinigen* ductâ His Eburones finibus inclusi, rectè maximam agrorum partem inter Rhenum & Mosam habent: reliquum, inter Mosam & Getam. Continentur hoc spatio nunc regiones istæ: Namurcensis comitatus pars, quæ est inter Namurcum & Hannojam opida: item Brabantia pars, in quâ opida *Tienen, Hannuy, Landen, Leeuwe, Halen*: Leodiacensis quoque agri pars, Albæ Urtæque amnium dextris ripis prætexta. dein Limburgienfis ducatus major pars versus septemtriones: item tota Eifalia; Aquis ager; & ducatus Juliacensis totus, exceptâ eâ particulâ, in quâ opidum, versus septemtriones, *Bruggen*, item eâ, in quâ opidum versus meridiem *Monjou*.

Opida antiquitus quum nulla habuisset Eburones, ceu Germanicam gentem, è Cæsaris pateat commentariis, Hubertus tamen Leodius, Leodiaci natus, ex annalibus suæ civitatis *Eburram* profert, Ambiorigis regiam, eo situ, uti Eburonum, Condruforum, Pæmanorum, Cæræforum, Segnorum, & (quorum nomen Ambiorigis avo nondum existisse infra firmissimis ostendetur argumentis) Tungrorum finis pariter attigerit; quasi Ambiorix omnibus istis populis imperaverit. Quod falsum nugatoriumque esse, multis rationibus argui potest. Breviter uti agatur; primùm Cæsar, comment. v, & vi, non omnium Eburonum, nedum reliquorum, facit regem Ambiorigem; sed dimidiæ tantum partis, inter Aduaticos & Mosam sita: alteram verò partem, Mosam inter & Rhenum, Cativulco concedit. secundò; comment. iv, Condrufos, non Ambiorigis Eburonis, sed Trevirorum facit clienteis. tertio; comment. v, humilem atque ignobilem Eburonum fuisse testatur civitatem: eodemque commentario ipse Ambiorix apud Romanos humilitatem suam vi-
riumque imbecillitatem ultro profitetur. quartò; Eburones ab Aduaticis bello superatos, stipendiariosque factos, donec per Cæsarem eo stipendio liberarentur, indicat Cæsar eodem commentario; ut supra relatum. Verùm Hubertus, in Eburonum agro, ut antè dictum, Leodiaci natus, contemni à Cæsare antiquas patriæ vires, ac fincis, quos immensos ipse finxit, agrè ferens: redarguere fidem ejus haud veretur, & ceu ipse Cæsar sibi contradixisset, insimulare. *Civitatem*, inquit, *Eburonem humilem fuisse*, ait Cæsar: *nihilominus tamen, secundo commentario, idem auctor est, Condrufos, Eburones, Cæræfos, Pæmanos, qui omnes uno nomine Germani adpellabantur, pollicitos, xl hominum millia se missuros*. Quæso, quid mirum, si Eburones, suis triumque finitimorum populorum copiis junctis, xl millia armatorum confecerint; quando uni Bellovacæ Belgæ lx, Sueffiones l millia polliciti sunt, & Aduatici, Eburonum finitimi, xxix? quin etiam Segnorum partem in istis xl millibus fuisse opinor. nam hos quoque sub eodem Germanorum nomine numeroque fuisse, infra ostendam. Cæsar verò aliàs horum in universali Belgarum expeditione non meminit. Sed ex jam dictis satis claret, falsos esse, & ab imperito aliquo nugatore monacho, ut multa alia regionum regnorumque chronica, conscriptos annaleis istos Leodiacensis: Falsitas eorum atque fabulæ eo cum maximè produntur, quòd Ambiorix Ebu-
ro, Tungrorum rex vocatur: quum Tungrorum nomen multis annis post natum sit. Ergo Eburones suos nimium extollit Leodius. è diverso nimium deprimit Ortelius; Trevirorum clientis faciens. *Eburones*, inquit in thesauro geographico, *Straboni, Floro, & Cæsari, Gallie Belgica populi, Trevirorum clientes*. E Strabone, ac Floro, nihil tale habere potuit. 40 è Cæsare si id conjectavit; fugisse eum omnem rationem dixerim. Locus in Cæsare, quo in hanc opinionem impulsus videtur, hujusmodi est comment. iv: *Quâ spe adducti Germani, latius jam vagabantur; & in finis Eburonum, & Condruforum, qui sunt Trevirorum clientes, pervenerunt*. Condrufos, quod vult Cæsar, clientis Trevirorum fuisse, facile crediderim: siquidem finitima fuit Trevis, & exigua gens; ut infra ostendetur. at Eburones eadem fuisse conditione, haud temerè persuadeor ex loco hoc, admodum ambiguo: præsertim quum nullibi aliàs in universis Cæsaris commentariis ejus rei indicium. Contra verò sic existimo: si Eburones sub Trevirorum fuissent clientelâ; haud facile hos fuisse passuros, clientibus suis, bello victis, Aduaticos obsideis ac stipendium imperare: quandoquidem Trevirorum maxima fuit inter Germanos Belgas virtus juxtâ & aucto-
ritas. Tum verò eo ipso satis ab hac clientelâ eximuntur Eburones, quòd suos habuere reges, Ambiorigem & Cativulcum. Sui igitur juris auctoritatisque fuere Eburones cum regibus suis: qui quâ potestate inter suos fuerint, supra, lib. primo, cap. xxxviii, ostensum est.

Ceterum falsâ illâ commentitiâque *Eburra* rejectâ, Ortelii heic haud minor occurrit error; qui, in thesauro geographico, *Eburoniam* locum citat, è Dionis lib. xl, qui pagus sit hodiè, nomenque retineat, prope Leodiacum. Sed Dionis historiam qui paullo attentius inspiciat, facile deprehendat, non locum aliquem particularem cum, sed universam Eburonum

ronum intelligere religionem. Apud Cæsarem, commentario quinto, Ambiorix, cum Eburonibus castra Titurii Sabini & Aurunculeii Cottæ in suis, finibus obsidens, sic obsef-
 10 sos adloquitur: *Ipsorum esse consilium, velintne prius, quam finitimi sentiant, eductos ex hibernis milites, aut ad Ciceronem, aut ad Labienum deducere.* Eamdem rem sic Dio, dicto libro, refert: *καὶ τὰς καὶ γινώσκω αὐτοῖς εἶδαι, τὴν ἑβρωνίαν, ὡς ἔκινδυνεύουσιν, ἀπὸ κατὰ μείνασι, καὶ λαβίων· πρὸς δὲ Σεβαστῶν πύλας πρὸς χαλκιδόντας ὡς ἔχουσιν μέγιστον.* id est: *Ideoque eis suavit, ut Eburoniam, in quâ cum periculo sint futuri, relinquunt; & quamcelerri-
 mē ad proxima militum hiberna commigrent.* Non Eburoniam dictum fuisse locum, in quo hiberna fuere Sabini & Cottæ; sed *Atuatucam* Eburoniæ castellum, testis est Cæsar com-
 10 men. vi, his verbis: *Impedimenta omnium legionum Atuatucam contulit. Id castelli nomen est, hoc ferè est in mediis Eburonum finibus: ubi Titurii atque Aurunculeius hiemandi causâ con-
 federant.*

Atque castellum hoc caput fuisse totius gentis Eburonum, uti ostendatur; nomen-
 ejus, quod variè à plerisque in Cæsarem commentatoribus vitiatum, prisca ac genuinæ
 lectioni adserendum est. Primò igitur notandum, duobus modis vocabulum hoc rectè
 scribi, dialectis variantibus; *ATUATUCA*, & *ADUATUCA*: quemadmodum & fi-
 nitima Eburonibus gens, *Aduatici* & *Atuatici*; à quibus id fuisse conditum, infra docebo.
 Jam verò quum apud Cæsarem ter id castelli vocabulum accusativo casu referatur; libra-
 rii imperiti in duas id discerperunt partes; quasi præpositio *A D* accusativo præmissa sit,
 20 hoc modo: *Impedimenta legionum ad Vatucam contulit: & eodem commentario postea;
 tribus horis ad Vatucam venire potestis: & mox; ipsi ad Vatucam contendunt.* Hoc postea
 Rhenanus porrò corruptit in *Ratucam*; uti interpretari liceret Limburgiensis ducatus hodiè
 opidulum *Hertzogen rad.* Hubertus verò Leodius ex eodem fecit *Varucam*: de quâ sic ait:
*Est autem Varuca etiamnum hodiè ejus nominis castellum, haud amplius medio militari Germanico
 ab urbe Leodio distans, in mediis Eburonum finibus, in summâ planicie.* Et postea: *Quæ res causâ
 fuit, ut Varuca diu quesita, nusquam reperiri potuerit. donec nuper ego in volumen manuscriptum
 incidî, alias quidem corruptissimum, in hoc dumtaxat fidele, quod Varuca nomen integrum incor-
 ruptumque servaverit. Est præterea mihi liber ante xxxvi annos impressus, qui Varucam, non
 Vatucam etiam habet.* Leodius sanè nihil æquè pro ratione hujus lectionis habuit, ac levissimam
 30 vocabuli adlusionem. nam volumen illud, cetera corruptissimum, in uno hoc vo-
 cabulo quare tantam apud eum fidem mereri debuerit, haud video. nec unus impressus
 liber, tot tamque variis editionibus satis reclamabat. Quos autem ipse medios Eburonum
 finis constituerit, quum extremos ad oceanum usque, ut supra in Treveris notatum, pro-
 tulerit; alii viderint. Minima certè eorum longitudo fuerit oceanum inter & Mosellam.
 Sed nugas mitto. ad vera transeo. Tabula itineraria idem castelli vocabulum, in itinere à
 Bagaco Nerviorum ad Agrippinam coloniam, mutilatum, sive contractum, ut eo sæculo
 usurpabatur, habet *ATUACA*. apud Antoninum, in eodem itinere idem locus sic nota-
 tus: *Advagan Tongrorum.* ubi legendum, *Aduagam Tongrorum.* quidpe ab *Aduatuca* factum
 fuit vocabulum contractum *Aduaca*; quemadmodum in tabulâ ab *Atuatuca*, *Atuaca*. dein
 40 c in confine g mutato, *Aduaga*. Apud Ptolemæum idem locus legitur *Α'τυάκων Τύγγων*,
Aduacutum Tungrorum; manifestissimo mendo, quod è Cæsare, tabulâ, & Antonino
 arguitur, pro *Α'τυάκων*, *Atuatucum*. Idem Ptolemæus unicum id Tungrorum opidum
 refert. unde, caput gentis fuisse, colligere licet. Atque eandem ob causam Antoninus,
 haud contentus ipsum opidum nominasse, etiam gentis, cujus caput erat, nomen adpo-
 suit. eademque ratio fuit auctori tabulæ, cur id primariæ urbis figurâ depingeret. Hodiè
 in mediis, quos supra circumscripti, Eburonum finibus visitur opidum, vulgari vocabulo
Tongeren, & aliâ dialecto *Tungren*. hoc esse *Atuatucam Tungrorum* uti credatur, ea persva-
 det ratio, quòd posterioribus sæculis, ut supra ostensum, principis gentium per Galliam
 urbeis, abjectis veteribus propriisque vocabulis, ipsarum gentium nomina adsumserunt.
 50 quam sententiam maximè firmat auctoritas Marcellini; qui in lib. xv, provincias atque
 civitateis sive urbeis Galliæ enumerans; *Secunda Germania*, inquit, (*primâ ab occidentali
 exordiens cardine*.) *Agrippinâ & Tungris munita, civitatibus amplis & copiosis.* Atque huc
 etiam facit prædictum iter, à Bagaco Nerviorum, ad Agrippinensem coloniam, Antoni-
 no & tabulæ descriptum, hoc modo:

Antonino;		Tabulæ;	
<i>Bagacum</i>		<i>Bacaco Nervior.</i>	
<i>Vodgoriacum</i>	XII.	<i>Vogodorgiaco</i>	XII.
<i>Geminiacum</i>	X.	<i>Geminico vico</i>	XVI.
<i>Perniciacum</i>	XXII.	<i>Pernaco</i>	XLIII.
<i>Aduagan Togrorum</i>	XIV.	<i>Atuáca</i>	XVI.
<i>Coriovallum</i>	XVI.	<i>Cortovallio</i>	XVI.
<i>Iuliacum</i>	XVIII.	<i>Iuliaco</i>	XII.
<i>Colonia</i>	XVIII.	<i>Agrippina</i>	XVIII.

In hoc itinere *Bagacum Nerviorum* est nunc *Bavay*, *Hænoniæ* opidum: *Geminiacum*, *Gem- 10*
blours, *Brabantæ* opidum; *Perviciacum*, *Pervis*, ejusdem provinciæ; *Atuáca Tungrorum*,
Tongeren; *Coriovallum*, *Falkenberg*; *Iuliacum*, *Iülich*; *Colonia Agrippina*, *Cölen*: quorum sin-
gula suis locis certis argumentis adferentur. Huc etiam accedit, quòd in hoc itinere *Mosa*
ponte trajiciebatur apud opidum nunc *Mafetrich*; ut infra ostendetur. ab opido autem
Tongeren ad opida *Falkenberg*, & *Iülich*, ceu rectissimâ lineâ transitur dictum opidum *Ma-*
fetrich. Huc denique adde, quòd *Tongeren* hodiè situm in loco edito, & circumquaque
leniter acclivi, in paludeis aut profundas convalleis desinente. de Romanis quidpe
militibus, ex *Atuatucensibus* castris egredientibus, sic *Cæsar* comment. v: *Hostes, posteaquam*
ex nocturno fremitu, vigiliisque, de profectioe eorum senserunt; collocatis insidiis bipartitò in sil-
vis, opportuno atque occulto loco, à millibus passuum circiter duobus, Romanorum adventum ex-
spectabant. & quum se major pars agminis in magnam convallem demisisset; ex utràque parte
ejus vallis subito sese ostenderunt; novissimosque premere, & primos prohibere adscensu, atque ini-
quistimo nostris loco prælium committere cæperunt. Et comment. vi; *Labièno eadem castra*
tenente: v cohortes frumentatum in proximis segetes misit; quas inter & castra, unus omnino
collis intererat. & mox: Calones in proximum tumulum procurrunt. hinc celeriter dejecti, se in
signa manipulosque conjiciunt: eo magis timidos perterrent milites. alii, cuneo factò ut celeriter
perrumpant, censent; quoniam tam propinqua sint castra. Valeat igitur jam *Leodius*, cum suâ
Varucâ apud *Leodiacum*; valeat *Rhenanus*, cum suâ *Ratucâ* in *Herzogen rad*; valeat item
Goropius, cum suâ *Antverpiâ*.

Ceterum *Atuatuca*, *Eburonum castellum*, princeps postea facta est hac ratione *Tun-*
gorum urbs, quia *Tungeri* fuère iidem posterioribus temporibus populi, qui *Cæsar*is ævo
Eburones, *Cæræsi*, *Segni*, *Pæmani*, & *Condrusi* dicebantur; ut infra validissimis id demon-
strabitur argumentis. *Atuatuca* autem initio castellum, *Eburonum* quoque fuit caput, &
unicus locus mœnibus munitus.

Nomen & originem haud dubiè habuit ab *ATUATICIS*, gente conterminâ. nam
bello victis, quod tradit *Cæsar*, primò ut subjectis imperasse, quòque faciliùs in obsequio
continerentur, castellum in mediis eorum finibus cum præsidio posuisse, maximè credi-
bile est. Dein verò annuo stipendio obsidibusque contenti, præsidio deducto, castellum
in ipsorum tradiderunt potestatem: qui mox pro capite id habuère totius regionis suæ.

Tanta igitur est opidi hujus, quod ad exiguas reliquias nunc redactum, antiquitas; 40
tanta olim fuit celebritas, tanta dignitas, uti secunda ordine haberetur totius *Germaniæ*
inferioris; cujus prima ac maxima, *Agrippinensis* colonia.

Eburonum finibus explicatis, reliqui tandem illi quatuor inspiciantur populi, qui, in-
ter *Eburones* ac *Treviros* incolentes, uno cum illis vocabulo in commune dicti fuère
GERMANI.

Nomina singulorum, jam antea relata, sunt ista: *CONDRUSI*, *SEGNI*, *CÆRÆSI*,
PÆMANI. *Cæsar* comment. ii, ubi numerum recenset armatorum, quem pro se quæque
Belgarum civitas ad commune adversus Romanos bellum pollicitæ fuerant: *Condrusos*,
Eburones, *Cæræsos*, *Pæmanos*, qui uno nomine *Germani* adpellantur, ad *XL* millia. Et comment. 50
vi: *Segni*, *Condrusique*, ex gente & numero *Germanorum*, qui sunt inter *Eburones* *Trevirosque*,
legatos ad *Cæsarem* miserunt, oratum, ne se in hostium numero duceret, neve omnium *Germano-*
rum, qui essent citra *Rhenum*, causam esse unam judicaret: nihil se de bello cogitasse; nulla *Ambio-*
rigi auxilia misisse. Ex his notandum; primùm, omneis istas quinque nationes uno nomi-
ne (cujus causa atque origo infra, cap. xx, reddetur) in commune fuisse adpellatos *GER-*
MANOS; unumque in commune confecisse numerum armatorum ad dictum bellum,
millium *XL*: quamquam *Segni* non nominentur: quos solos ex isto nomine ac numero
Germanorum, eo bello abstinuisse, haud credibile est. dein quatuor ex iis nationibus,
nempe

nempe Condruſos, Segnos, Cæraſos, atque Pæmanos, omneis incoluiſſe inter Eburones ac Treviros. Limites igitur quatuor his in univerſum fuerunt: ab meridie iidem, qui Trevis ab ſeptemtrione: à ſeptemtrione iidem, qui Eburonibus à meridie: ab ortu ſolis, Rhenus; ultra quem Ubii: ab occaſu Moſa; citra quem Nervii. Regiones nunc comprehenduntur his finibus iſtæ: Colonienſis agri pars; quæ opida *Cronenburg, Blankenheim, Arenberg, Hühnen Königsfeld, Briſich, Zinſich, Meckum, Rheinbach*: Juliacenſis ducatus pars exigua, circa opida *Münſtereifel, Gemünde, Monjou*: Limburgienſis ducatus pars ferè dimidia, meridionalis, ubi ipſum Limburgium: è Luceburgienſi ducatu, opida *Durbuy, Marche, Rochefort*: è Leodiacenſi agro, opida *Huy & Chinay*, item vicus *Spaa*, cum fonte acidulo: comitatus Namurcenſis dimidia pars, ad dextram Moſæ ripam; ubi opidum *Dinant*. At ſi quis fortè, nimis anguſtum terræ ſpatium tot populis me tribuiſſe, arbitretur; is meminerit, univerſos conjunctim cum Eburonibus, ſatis latos, ut ſuprà oſtenſum, ſineis incolentibus, numerum armatorum XL millium confeciſſe; quum uni Bellovacii nullia obtulerint LX, Sueſſiones L, totidemque Nervii, Aduatici XXIIX.

Jam verò quo ordine ſinguli inter ſe juncti fuerint, haud expeditum dictum eſt. Condruſos tamen Rheni ripam coluiſſe, haud obſcurè indicat Cæſar comment. IV; ubi Uſipetes Tenchtherosque, Germanos Transrhenanos, trajecto amne, Menapiorum primò ſineis occupariſſe narrat: dein, *miſſas, ait, legationes à nonnullis Gallix Belgicæ civitatibus ad Germanos; invitatosque eos, uti ab Rheno diſcederent; omniaque, quæ poſtulaffent ab ſe, fore parata. quæ ſpe adductos Germanos, latius jam vagatos, & in ſineis Eburonum, & Condruſorum, qui erant Trevirorum clientes, perveniſſe*: ubi etiam prælio fuſos fuiſſe, haud procul Moſellæ confluente, in confinio Trevirorum, ſuprà oſtenſum eſt. Porro Condruſis verſus occidentem ſolem conjunctos fuiſſe Segnos, ex eo colligere liquidum eſt, quòd comment. V I, utrique unus in commune legatos ad Cæſarem miſerunt, ſeſe de bello Eburonico excuſatum. Reliqui igitur Cæraſi & Pæmani, inter Segnos Moſamque amnem erunt locandi.

Ceterum exiguæ ſingulorum quum forent civitates, atque invalidæ; in finitimorum clientelam fidemque ſeſe dederunt. Condruſos in Trevirorum fuiſſe clientelâ, ſuprà è Cæſare intellectum eſt. in eâdem egiſſe & Segnos, Condruſorum vicinos, inde fit maximè credibile, quòd & ipſi unâ cum Condruſis à bello Eburonico abſtinuère. in quo haud dubiè parteis ſuas habuère Cæraſi ac Pæmani; quia legatos ad Cæſarem unâ cum illis non miſerunt. Atque hinc etiam conjecerim, non in Trevirorum, ſed Eburonum eos fuiſſe clientelâ.

C A P. XVI.

De MENAPIIS.

EBURONIBUS à ſeptemtrione continuabantur MENAPII. Cæſar comment. VII *Erant Menapii propinqui Eburonum finibus. Germanici fuiſſe generis, indicat ſitus inter Rhenum & Scaldem. quidpe Plinius lib. IV, cap. XIII, Totum, inquit, hoc mare, à Cimbrorum promontorio ad Scaldin uſq; ſturvium, Germanicæ accolunt gentes.* Limitem igitur à meridie, primò eundem habuère, quem Eburones à ſeptemtrione, ad opidum uſque *Dieſt*. hinc verò *Demerâ & Rupellâ* amnibus, ad confluentem uſque Scaldis, ab Atuaticis ſeparabantur: quos circa *Læven, Bruſſel, Nivelles, & Gemblours* opida, coluiſſe, infra oſtendetur. Eodem commentario: *Cæſar, quum undique bellum parari videret, Nervios, Atuaticos, ac Menapios, adjunctis Cisrhenanis omnibus Germanis, eſſe in armis; maturius ſibi de bello cogitandum putavit.* Et poſteà, confecto bello Eburonico: *Partito exercitu, T. Labienum, cum legionibus III, ad oceanum verſus, in eas parteis, quæ Menapios attingunt, proſciſci jubet: C. Trebonium, cum pari legionum numero, ad eam regionem, quæ Atuaticis adjacet, depopulandam mittit. ipſe, cum reliquis III, ad flumen Scaldem, quod inſluit in Moſam, extremasque Arduenna parteis, ire conſtituit; quòd cum paucis equitibus proſectum Ambiorigem audiebat.* Partes illæ, oceanum Menapiosque attingentes, ſunt nunc Selandorum inſulæ: regio verò Atuaticis adjacens, fuit Morinorum, nunc Flandriæ pars litoralis; & extremæ Arduennæ ſilvæ partes ad Scaldem flumen, quas Cæſar intellexit, fuerunt juxta opida *Condè & Valenchiennes*, in Nerviorum finibus: ut ſingula ſuo loco ſuſius explicabuntur. Igitur recto ordine à Cæſare junguntur dicti populi; primi ſcilicet *inſulani*, dein *Menapii, Morini, Atuatici, Nervii*. Alia argumentatio de Atuaticis eſſe poteſt hoc modo: Quia Menapiis finitimi fuerunt Eburones, juxta terminos ſuprà deſcriptos; his verò ad Demeram flumen propinqui Atuatici, ut antè demonſtratum; iterum Menapiis Morini, ut mox oſtendam: necel-